

Sokol červenonohý

poklad slovenskej prírody

Ako vyzerá

Sokol červenonohý (*Falco tinnunculus*), alebo tiež sokol kobcovitý, je najmenším sokolom v strednej Európe, asi veľkosti holuba. Dĺžka tela dospelého jedinca je 28 až 31 cm, rozpätie krídel približne 70 cm. Samice sú väčšie ako samce - priemerná hmotnosť je 200 g (♀)130 g (♂). Tento druh je našim najpestrejšie sfarbeným dravcom.

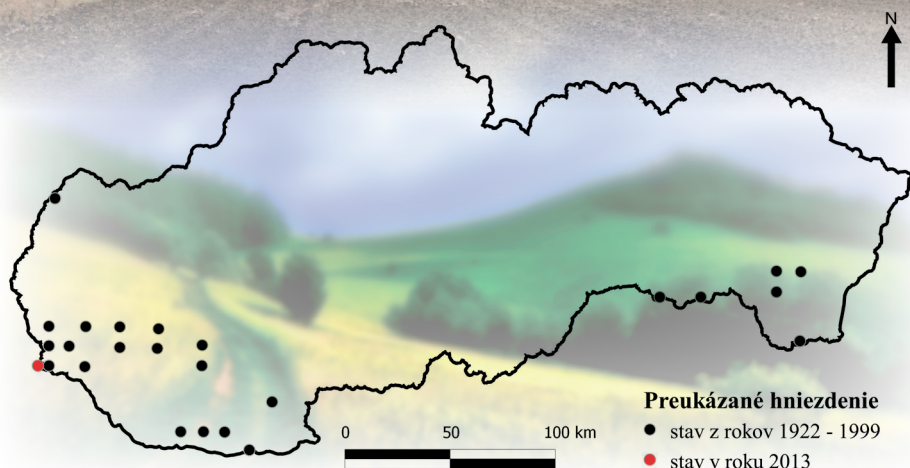
- Samica má výrazný tmavý „fúz“ na lícach pod okom, hnedosivý chrbát s tmavým priečnym vlnkovaním, hrdzavožltý spodok tela a hrdzavé temeno.

- Samec sokola červenonohého je modrosivý, s oranžovo-červeným operením nôh a spodnej časti brucha. Tieto červené „nohavičky“ boli inšpiráciou pri pomenovaní sokola.

- Mladé vtáky sa podobajú samicke, sú však tmavšie sfarbené ako staré sokoly, s výrazným kvapkovým vzorom na bruchu a hrudi, celkovo pôsobia tmavším dojmom. Ozobie a nohy sú u dospelých jedincov oranžové.

■ Rozšírenie hniezdnej populácie sokola červenonohého na Slovensku - súčasné podľa Chavko, in verb. a historické podľa Danko et al, 2002.

Kde žije a čo potrebuje

Sokol červenonohý je v súčasnosti na území Slovenska považovaný už za druh ohrozený vyhynutím. Dôvodom je kriticky nízky počet hniezdných párov – v roku 2013 bolo preukázané hniezdenie len jediného, posledného známeho páru a to v západnej časti krajiny. Odhaduje sa, že ešte v rozpätí rokov 1995 - 2000 hniezdilo na našom území až 60 – 80 párov sokola červenonohého. Predovšetkým v dôsledku zániku havraních kolónií – straty hniezdnej ponuky, ako aj z dôvodu ekologicky nešetrného obhospodarovania krajiny, sa dnes slovenská populácia tohto sokola ocitla na pokraji existencie.

Sokol červenonohý bol pôvodne stepným druhom, teraz v Európe obýva predovšetkým nížiny a priľahlé pahorkatiny

Foto: J. Chavko

■ Hniezdna kolónia havranov, ako dôležitý hniezdny biotop sokola červenonohého. Výrazný úbytok týchto kolónií a pokles početnosti havrana poľného je jednou z hlavných príčin kritického stavu populácie sokola červenonohého na Slovensku.

Foto: P. Stránovský

■ Poľnohospodárska mozaikovitá krajina: Ideálny hniezdny a potravný biotop sokola červenonohého.

(kobyľky, koníky, motýle). Okrem toho sa v jeho potrave v menšej miere objavujú tiež drobné zemné cicavce, niektoré plazy a obožľivníky. Loví najmä za letu alebo aj pri chôdzi po zemi.

Príčinou dramatického stavu, v akom sa druh nachádza, sú výrazné zmeny hospodárenia v krajine – intenzifikácia poľnohospodárstva, predovšetkým chemizácia, zánik pasienkov, rozorávanie aj posledných trávnych porastov, ako hlavného potravného biotopu a tiež nadmerný výrub remízok či vetrolamov, v ktorých sokoly hniezdili. S kobyľkami, svrčkami a motýľmi miznú z krajiny aj vzácne vtáčie druhy.

Hniezdenie

Druh je veľmi spoločenský, obvykle hniezdi viac párov v kolóniách havranov, alebo v hniezdach strák, ale v súčasnosti v dôsledku nedostatočnej ponuky hniezd a slabnúcej potravnjej ponuky hniezdi aj jednotlivo. Samica znáša spravidla 3 až 4 vajíčka v druhej polovici mája, až do polovice júna. Sedia na nich obaja rodičia po dobu 22-25 dní. Potravu loví a prináša spočiatku iba samec, pričom samica ostáva pri mláďatách, neskôr dva týždne od ich vyliahnutia loví aj ona. Mláďatá vylievajú po 4 týždňoch a už po ďalších dvoch týždňoch sa postupne osamostatňujú.

poľnohospodárskeho charakteru v nadmorskej výške 100 - 160 m n. m. Prirodzeným hniezdnym prostredím sú stromoradia (napr. remízky, vetrolamy), či poľné lesíky v otvorenej krajine. Tak ako žiaden zo sokolov, ani sokol červenonohý si nestavia vlastné hniezdo. Využíva hniezda iných druhov vtákov – staviteľov hniezd, alebo búbky vyrobené človekom. V minulosti hniezdil predovšetkým v kolóniách havranovitých vtákov, najmä havrana čierneho, ale často využíva aj hniezda strák, prípadne vrán. Sokol červenonohý je zaujímavý z hľadiska potravnjej špecializácie, pretože loví prevažne hmyz

Autor: Z. Šoutová

Foto: I. Chavko

- Mláďatá v hniezde straky a v búdke: V súčasnosti využíva sokol červenonohý na hniezdenie prirodzené, ako aj človekom vytvorené hniezdné príležitosti.

Foto: J. Chavko

Migrácia

Sokol červenonohý patrí medzi prísne sťahovavé druhy, zimuje až v južnej Afrike. Z hniezdisk odlieta koncom septembra, späť prilieta koncom apríla, ale najmä v máji a niektoré jedince až začiatkom júna. Jesenný rozptyl mláďat aj s rodičmi smeruje často západným alebo severozápadným smerom, kedy sa často objavujú v strednej Európe aj jedince ďaleko od svojich hniezdisk. Do afrických zimovísk zaletujú sokoly najčastejšie juhovýchodnou migračnou trasou, cez Balkán a Malú Áziu.

Foto: J. Kulla

- Skupina sokolov červenonohých, typický jav migračnej stratégie.

Ohrozenie a ochrana

Druh je fluktuant s výrazne rozkolísanou početnosťou v jednotlivých rokoch, celkove však v posledných desaťročiach, tak ako všade v západnej časti areálu rozšírenia, ustupuje. Ako už bolo uvedené, na Slovensku patrí sokol červenonohý medzi veľmi vzácne a kriticky ohrozené druhy, početnosť sa v súčasnosti odhaduje na 1 - 5 hniezdných párov. Sokol červenonohý sa dostal do situácie, kedy už nie je možné zabezpečiť jeho prežitie a trvalo udržateľný stav bez vhodných spôsobov ochrany.

Foto: J. Chavko

- V Maďarsku, kde tvorí populáciu sokola červenonohého viac ako 1000 párov, využívajú na manažment biotopov aj typický dobytok.

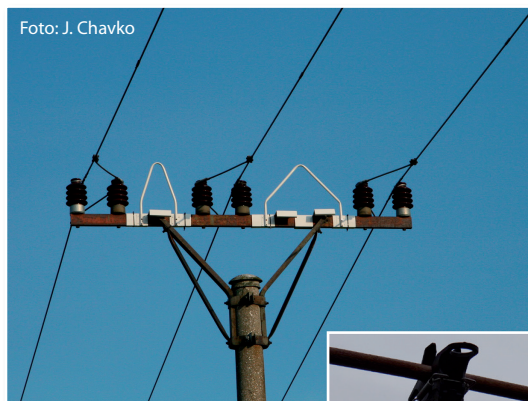

Foto: J. Chavko

- Súčasťou ekologizácie elektrických vedení je inštalácia prvkov brániacich zásahu elektrickým prúdom, ako aj prvkov na zviditeľnenie vedenia, aby sa zabránilo nárazom vtáctva.

- Cieľom inštalácie búdok je zlepšenie a zvýšenie hniezdnej ponuky v krajine pre tento druh, ako dôležitý faktor prežitia pre sokola červenonohého.

Foto: J. Lengyel

Ochrana dravcov na Slovensku je mimovládna organizácia, občianske združenie. Od roku 1975 sa venujeme ochrane voľne žijúcich dravých vtákov a sov a ich biotopov, v rámci celého Slovenska. Aktivity realizujeme prostredníctvom vyše 200 členov a sympatizantov.

Naša organizácia zastrešuje v súčasnosti pravidelný, systematický monitoring druhu a realizuje praktické aktivity na jeho ochranu., napríklad:

- monitoring stavu súčasnej hniezdnej populácie na všetkých historických a perspektívnych lokalitách, so zameraním na sledovanie zmien štruktúry krajiny a podmienok vhodnosti biotopov,
- monitoring a podpora zbytkovej populácie havraních kolónii (počet párov, vývoj hniezdnej populácie, negatívne faktory) ako potenciálneho hniezdného prostredia sokola červenonohého,
- podpora hniezdných možností vo forme inštalácie búdok a hniezdných podložiek za účelom zvýšenia hniezdnej populácie cieľového druhu,
- podpora hniezdných možností zlepšovaním stavu biotopov, najmä výsadbou pôvodných drevín na perspektívnych hniezdiskách a revitalizáciou plôch nelesnej vegetácie,
- spolupráca s poľnohospodármi, ako kľúčovými subjektmi pri zabezpečení vhodného spôsobu obhospodarovania krajiny.

Ako môžete pomôcť

Budeme radi, ak nás oslovíte v prípade, že sa chcete zapojiť do ochrany dravého vtáctva, napríklad prostredníctvom monitoringu, stráženia hniezd, alebo inej činnosti. Ochranu dravých vtákov a sov môžete tiež podporiť finančným príspevkom, poukázaním ľubovoľnej čiastky na náš účet. Ďakujeme za akúkoľvek podporu.

Foto: J. Chavko

Foto: J. Chavko

Foto: J. Chavko

Text: Roman Slobodník, Lucia Deutšová • Foto titulky: J. Chavko
Vydané v rámci projektu LIFE11 NAT/HU/000926 Ochrana sokola červenonohého v Karpatskej kotline,
ktorý sa realizuje s podporou Európskej komisie.

www.dravce.sk/sokolcervenonohy

**Chránime ich aj pre vás,
pomôžte nám pomáhať.**

Ochrana dravcov na Slovensku (RPS)

Kuklovská 5, 841 04 Bratislava
02/555 73 440, 0911 882 626 • dravce@dravce.sk
číslo účtu: 2623078364/1100